

**مجموعه مقالات
نخستین کنگره بین المللی
علوم انسانی اسلامی**

**کمیسیون تخصصی فلسفه و روش شناسی
علوم انسانی اسلامی**

bookroom.ir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بی‌گمان پس از شکل‌گیری اساس نظام جمهوری اسلامی، موضوعی مهم‌تر و چالش‌برانگیزتر از تولید دانش مبتنی، منبعث و سازگار با اسلام در پیش‌روی مومنان به اسلام، نبوده است. ایده انقلاب فرهنگی در روزهای نخست پس از پیروزی، اولین بیانیه روشن این نیاز بود.

در سال نخست پس از پیروزی، نظام جمهوری اسلامی، ساز و کار سخت‌افزاری خود را در قالب قانون اساسی بنا نهاد، اما آن‌گاه که قرار شد در فرآیند تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، استدلال‌ها و عقلانیت اسلامی را به جریان بیندازد، به یک‌باره با خلاء تئوریک بس عظیم روبه‌رو شد، به طوری که در هر عرصه و مسئله و موضوعی، کارگزاران نظام اسلامی در مقابل این سؤال که «چرا باید چنین یا چنان دیدگاه و موضعی داشته باشند؟» با پاسخ‌های مبهم، کلی و گاه غیر معقول مواجه می‌شدند. به روشنی تبیین‌های اسلامی در پاسخ به سؤال‌ها و مسائلی از این دست که علی‌القاعده برآمده از علوم رایج اسلامی بود، ناکافی می‌نمود.

در روزهای آغازین پیروزی انقلاب اسلامی برخی بر آن بودند که با وجود قرآن کریم حتی به قانون اساسی نیاز نداریم! و در گام‌های بعدی همین موقعیت را نیز برای

رساله‌های عملیه قائل بودند؛ از سوی دیگر، بسیاری که خود به دسته‌های گوناگون تقسیم می‌شدند، بر آن بودند که علوم انسانی تجربه شده در غرب برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و مدیریت کشور کفایت می‌کند. در چالش بین این دو دیدگاه که البته اولی از صفا و زلالی معتقدان برمی‌خاست و دومی یا از خودباختگی، یا عدم باور به اسلام اجتماعی، یا از سر اضطرار و اجبار روزگار برآمده بود، نظام اسلامی در عمل راه دیگری را برگزید. نظام اسلامی هر دو رویکرد را در عرصه عمل به چالشی عظیم واداشت و دیری نیابید که باورمندان به ایده نخست، در معرکه تفصیل عرصه‌های تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری، چاره‌ای جز عبور از جمود بر دیدگاه خویش نیافتند و البته برخی از طرفداران ایده دوم نیز در مسیری که نظام اسلامی گشود، همراه شدند. نظام اسلامی با اتکا بر مبانی و معارف گرانسنگ اسلامی، راه نظریه‌پردازی و نوآوری در علوم انسانی را گشود. این رویکرد نظام، در عرصه نهادسازی به تأسیس دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، دانشگاه امام صادق(ع)، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی و مراکز آموزشی و پژوهشی متعدد دیگر منتهی شد. ایده‌ها و آرمان‌هایی نظیر انقلاب فرهنگی، اسلامی‌سازی علوم، علم دینی، جنبش نرم‌افزاری و... ظرف‌های نظری مناسبی بودند که زمینه و بستر لازم فرهنگی و سیاسی را برای خلق نهادها، افکار و آدم‌های جدید، فراهم آوردند. این تلاش‌ها که با مواجهه علوم انسانی با مبانی اسلامی روند تکاملی خویش را همچنان طی می‌کند، به دستاوردهای ارزشمند علمی در چهره هزاران پژوهشگر، مجله علمی، کتاب و نیز نظریه‌های علمی منجر شده است. اما و همچنان نظام اسلامی به آرمان‌ها و نیازهای خود در این عرصه دست نیافته است. برای نمونه، آن‌گاه که قرار است در عرصه خانواده و زنان تصمیم‌گیری شود، یا قرار است در قلمرو بانکداری یک نظام کامل اسلامی ارائه شود، یا در دنیای بس بزرگ هنر، اندیشه‌ای اسلامی حاکمیت یابد و... معرکه‌هایی فراوان از این دست، نظام اسلام‌دانشی کافی و لازم را در اختیار ندارد. بسیاری به حق برآنند که پاسخ به این ضرورت بیش از اندازه به درازا کشیده است. این در حالی است که نظام اسلامی عقبه‌های خطرناکی را

پیروزمندانه پشت سر گذاشته است. هنوز پیروزی عظیم اسلام و ایران در جنگ با همه‌ی احزاب ظالم عالم در طول هشت سال، اعجاب‌برانگیزی خود را از دست نداده است. اما و اینک و در حالی که از فتح الفتوح انقلاب اسلامی در همه کشورهای جهان خبرهای جدید می‌رسد، رهبر حکیم، نستوه و شجاع انقلاب اسلامی فرمودند قتلگاه انقلاب اسلامی، میدان نظریه‌پردازی است. گویی مجاهدان اسلام در عرصه جهاد اصغر و سخت، پیروزمندانه به شهرها برگشته‌اند، اما در میدان‌های مجاهدت اکبر و نرم و میدان جهاد علمی به سختی گرفتار شده‌اند.

عرصه جهاد علمی اینک بر اهمیت بوده و اما در قلمرو دانش‌های فنی به جلوه‌های درخشانی دست یافته است: دانش هسته‌ای، دانش سلول‌های بنیادی، دانش فضایی و... اما چرا از موفقیت‌هایی با همین سطح و درجه، خبر جدی‌ای در عرصه‌های علوم انسانی نیست؟ البته ممکن است هر فردی با توجه به چهارچوب فکری خود برای این سؤال پاسخی داشته باشد. اما به نظر می‌رسد «دشواری کار» در صدر این پاسخ‌ها قرار داشته باشد. نظریه‌پردازی و نوآوری در قلمرو فلسفه علوم انسانی و نیز خود علوم انسانی کاری است بسیار صعب و سخت‌تر از نوآوری در عرصه‌های علوم طبیعی. پیداست که نیاز نظام اسلامی به تولید علوم انسانی اسلامی برای بهره‌برداری در نظام تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری بسیار شدیدتر از نیاز به دانش‌های پراچ در قلمرو علوم طبیعی است. در یک تعریف اجمالی علوم انسانی به طور کلی در چهارچوب پارادایم‌های مختلف، مأموریت توصیف، تبیین، پیش‌بینی و کنترل واقعیت‌های انسانی را بر مدار موضوعات خود به هدف تربیت فردی و مدیریت اجتماعی انسان، بر عهده دارد و معلوم است که صعوبت انجام چنین کاری تا چه میزان می‌باشد؟

در مورد ملاک اسلامیت علوم انسانی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد. به نظر می‌رسد رویکردهای ممکن در مورد اسلامیت علوم انسانی را می‌توان بر اساس ملاک‌های چهارگانه‌ی «اسلامیت موضوع، غایت، پژوهشگر و منبع شناخت» دسته‌بندی نمود. اگر ملاک اسلامی دانستن علوم انسانی را منحصرأ اسلامی بودن «انسان» و «جامعه» موضوع

آن بدانیم، این ایده به معنای آن است که اسلام نمی‌تواند انسان و جامعه‌ی غیر اسلامی را بشناسد. در حالی که قرآن کریم و نصوص منقول از معصومان(ع) مملو از معارفی است که مقصود آن شناخت افراد و جامعه‌ی غیر اسلامی است. قرآن کریم هم رفتار فرعون، قارون و نمرود و... را می‌شناساند و هم رفتار اقوام و ملل پیش از اسلام را که غیر مسلمان بوده‌اند. چنان‌که قوانین حاکم بر مطلق جامعه و تاریخ را بدون اینکه اسلامی بودن و نبودن آن تفاوت داشته باشد بیان کرده است.

تعریف علم به غایت آن یعنی تأمین نیازهای فرد و جامعه‌ی اسلامی نیز همین سرنوشت را خواهد داشت. مبانی اسلامی گویای این حقیقت نورانی است که می‌خواهد نیازهای مطلق انسان و مطلق جوامع را برآورده سازد. امام خمینی(ره) معمار دوران نوین حیات اسلامی بر آن است که فقیه که در دیدگاه وی علم اداره‌ی جوامع را در اختیار دارد، باید بتواند بر جوامع غیردینی نیز حکومت کند تا چه رسد به علمی که رسالت آن فهم ماهیت انسان و جامعه می‌باشد.

و اما اینکه ملاک اسلامی بودن یک دانش را فقط مسلمان بودن پژوهشگر بدانیم نیز مقرون به صواب نیست، زیرا اگر رسالت علم را کشف و شناخت واقعیت و روابط واقعی بدانیم، در این صورت، هر پژوهشگری اگر بر مسیر و روشی درست و با استفاده درست از منابع شناخت طی طریق کند، باید بتواند به مقصود نایل آید. البته به دلایل منطقی باید پذیرفت که به دلیل همذهنی، پژوهشگر مسلمان، فرد و جامعه‌ی اسلامی را بهتر خواهد شناخت، اما به دلیل اینکه راه شناخت فرد و جامعه تنها محدود و منحصر به همذهنی نیست و با استفاده از منابع شناخت یعنی عقل و نقل، هر پژوهشگری می‌تواند - البته با تفاوت‌هایی - به شناخت فرد و جامعه نائل آید و اما انحصار منابع شناخت در وحی و نقل از منظر اسلامی جرمی کمتر از انحصار منابع شناخت در عقل و تجربه نیست، زیرا یک منبع اساسی شناخت که پیامبر باطنی خدا در وجود انسان است، تکفیر و انکار شده است. بنابراین همه‌ی ادله‌ای که در حجیت عقل به عنوان یک منبع شناخت وجود دارد، در عدم پذیرفتن انحصار منابع شناخت در نقل اقامه می‌شود. البته می‌توان علم به وجود

آمده به هدف تأمین نیازهای فرد و جامعه‌ی اسلامی و نیز علم به وجود آمده با موضوع انسان و جامعه‌ی اسلامی و نیز علم به وجود آمده از سوی پژوهشگر مسلمان را «علم مسلمانان» نام نهاد که لزوماً با «علم اسلامی» مترادف نیست.

بنابراین برای اسلامی بودن هر دانش، معیار منبع شناسایی و نه عامل و یا موضوع شناسایی کفایت می‌کند؛ و اگر هر شناخت روشمندی پیرامون هر موضوعی به صورت سازگار از نقل و عقل به دست آید، این شناخت اسلامی خواهد بود.

اما به‌راستی برای رسیدن به این مقصود چه باید کرد؟

یکم: موضوع نظریه‌پردازی در علوم انسانی، با هدف تأمین نیازهای زندگی فردی و اجتماعی و در چهارچوب نظام اسلامی، به یک عزم فراگیر علمی نیازمند است. عزمی که سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را بر قدرت برای نظریه‌پردازی در این عرصه وارد نماید.

اما و اینک تلخی قصه تا آنجاست که دانشگاه‌های دولتی که با بودجه هنگفت دولت اسلامی تأمین مالی می‌شوند نیز برای انجام این رسالت عظیم از کمترین درجه نقش‌آفرینی، مضایقه می‌کنند. به نظر می‌رسد بیانیه‌های مأموریت دانشگاه‌ها باید از این منظر مورد بازخوانی قرار گیرد. نهادهای علمی حوزوی و دانشگاهی، به اصلاح و تکمیل فوری و عاقلانه‌ی معطوف به تحقق این هدف واجب‌التحقق نیازمندند.

دوم: گام دوم و اساسی، فهم و کشف و فهرست‌برداری از مجموعه ناکارآمدی‌های علوم متعارف انسانی و نیز تجربه بیش از سی ساله کشور در مورد نظریه‌پردازی در قلمرو علوم انسانی در حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌هاست. واقعیت آن است که از یک‌سو علوم انسانی متعارف از آن جهت که بر مبانی و فلسفه غیر اسلامی زندگی استوار است، در عمل نتوانسته از توصیه‌های سیاست‌گذارانه کارآمد در مدیریت زندگی فردی و اجتماعی برخوردار باشد؛ و بنابراین، ضرورت تولید دانش دینی متناسب با اداره نظام اسلامی را فراهم آورده است. از سوی دیگر فرصت‌های فراوانی با همه‌ی کم و کسرهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی در اختیار بسیاری از افراد و نهادهای علمی بوده که هرچند

نتایج خوبی هم داشته، اما و البته ناکامی‌ها و ناکارآمدی‌هایی را نیز به همراه داشته است. واکاوی انتقادی کارهای انجام شده در قلمرو علوم انسانی اسلامی نیز از ضرورت‌های اولیه در این عرصه است.

سوم: گام سوم، کشف نظام‌مند «مسائل» مورد نیاز جامعه اسلامی برای نظریه‌پردازی در چهارچوب علوم انسانی است. زندگی فردی و اجتماعی در نظام اسلامی مسائلی را برای اداره متعالی فرد و جامعه به وجود می‌آورد که این مسائل هر چند می‌تواند هم در واقعیت خویش و هم در بیان آن با مسائل همه بشریت مشترکاتی داشته باشد، اما همه مسائل زندگی همه جوامع با تفاوت‌های فلسفی و فرهنگی و اجتماعی متفاوت می‌شوند. اسلام با توجه به تفسیر متفاوتی که از زندگی ارائه می‌کند، مسائل متفاوتی را نیز به وجود می‌آورد. بنابراین، دستیابی به نظام مسائل زندگی براساس مبانی اسلامی ضرورت دیگر این جهاد علمی است.

چهارم: بازخوانی ذخائر علوم و معارف اسلامی به‌ویژه فلسفه اسلامی به هدف ابتدای علوم انسانی برآن، یک ضرورت بنیادی و اساسی است. به نظر می‌رسد یک روایت جدید از فلسفه اسلامی و نیز سایر علوم اسلامی با هدف ارائه تفسیری بنیادی از انسان، گام اساسی و مهم و شاید مهم‌ترین گام در نظریه‌پردازی در چهارچوب علوم انسانی با رویکرد اسلامی است. ذخائر عظیم فکری اسلامی از منظر مبانی علوم انسانی، روح معرفت اسلامی را در جان و جوهر این علوم خواهد دمید. این ضرورت متفق‌القول همه دغدغه‌داران در این وادی است. به نظر می‌رسد حکمت صدرانی که اساساً گزارشی از صیورورت تکاملی وجود آدمی است، در این زمینه نقش اساسی و کلیدی ایفا خواهد کرد و «وجود انضمامی انسان» به عنوان موضوع فلسفه اسلامی - چنانکه صاحب‌نظران برآن هستند - می‌تواند فلسفه اسلامی را به یک فلسفه بسیار عظیم و اثرگذار برای علوم انسانی تبدیل نماید.

پنجم: در هر مقطعی و در این مقطع نیز نیاز مبرم برای جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از تلاش‌های علمی انجام شده از آغاز تاکنون در قلمرو رشته‌های مختلف علوم انسانی

اسلامی وجود دارد. ارائه روش‌مند یافته‌های علمی با رویکرد اسلامی در چهارچوب هر یک از رشته‌های علمی تمام محدودیت‌ها و ظرفیت‌های گذشته علمی، را در اختیار نظریه‌پردازان جدید قرار می‌دهد. نظریه‌پردازان اگر یافته‌های گذشته را در اختیار نداشته باشند، قطعاً به کارهای تکراری و البته مهم‌تر از آن غیر مرتبط با گذشته خواهند پرداخت. به علاوه بدیهی است که پیشرفت در این عرصه وابسته به این است که گذشته علمی به صورت مضبوط و منضبط در اختیار نظریه‌پردازان نوپیدا در هر عرصه‌ای قرار گیرد.

ششم: به نظر می‌رسد بین مراکز سیاست‌گذار و برنامه‌ریز کشور و متن مردم که علی‌القاعده نیازمندان به علوم انسانی اسلامی هستند و مراکز تولید دانش‌های اسلامی، باید آمیختگی شدیدی به وجود آید. هر چند نگارنده نمی‌داند که آیا ادغام آموزش عالی پزشکی با مراکز درمانی نتایج مطلوب را در پی داشته است، اما به نظر می‌رسد رویکردی مشابه آن در عرصه‌های علوم انسانی اسلامی نیز ضرورت داشته باشد. هم‌اکنون «علم غیر نافع» یک انگشت اتهام اساسی است که به سوی علوم انسانی اسلامی نشانه می‌رود. هفتم: ایجاد مراکز تخصصی نظریه‌پردازی در کنار مراکز علمی حوزوی و دانشگاهی جامع یک ضرورت انکارناپذیر است. دانشگاه و پژوهشگاه جامع دارای منافع فراوانی از جمله ایجاد زمینه ارتباطات بینا رشته‌ای است، اما واقعیت آن است که ایجاد یک خلوت و عزلت علمی برای موضوعات و رشته‌های خاص علمی علوم انسانی اسلامی نظیر «رویان» برای سلول‌های بنیادی فرصت‌های زیادی را جهت نوآوری‌های اثرگذار فراهم خواهد آورد.

پیداست که این همه از جنس مقدمه محسوب می‌شوند تا مراکز علمی و پژوهشگران کار اصلی را انجام دهند.

اما و در هر صورت کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی در این عرصه، مسئولیت جریان‌سازی فکری و فرهنگی را با جمع‌بندی تلاش‌های علمی گذشته، فتح باب نوآوری‌های جدید و اصلاح و ترمیم نهادها و مراکز علمی، طرح مسائل جدید، ارزیابی انتقادی وضعیت گذشته و حال، پیوند بین مراکز نیازمند به علوم انسانی و مراکز تولید

آن و نقد علوم انسانی متعارف و پایه‌گذاری فلسفه اسلامی علوم انسانی را بر عهده دارد. امیدواریم همه مراکز علمی و پژوهشگران و مراکز سیاست‌گذار و برنامه‌ریز در کشور، ما را در انجام این رسالت تنها نگذارند.

بنا بر آنچه ذکر شد، امروز ایجاد زمینه مساعد برای معرفی دقیق رویکرد متعادل، و نیز هم‌افزایی اندیشمندان مسلمان ایرانی و خارجی چه در نقد علوم انسانی غربی و چه در هموار نمودن راه پیشرفت نظریه‌پردازی در علوم انسانی اسلامی یک ضرورت است و برگزاری کنگره‌های علمی جدی و غیر تشریفاتی با اهداف ذیل می‌تواند برای این منظور یک گام مهم و ارزشمند به حساب آید:

(۱) ارزیابی وضعیت جاری آموزش و پژوهش در قلمرو علوم انسانی اسلامی

(۲) جمع‌بندی ادبیات علمی موجود در قلمرو علوم انسانی اسلامی

(۳) برداشتن یک گام جدید و جدی در روند رو به پیشرفت علوم انسانی اسلامی

(۴) جریان‌سازی علمی و فرهنگی برای ترقی فضای گفت‌وگویی پیرامون علوم انسانی

اسلامی

(۵) برقراری تعامل فراملی و بین‌المللی و استفاده متقابل از تجارب گوناگون با هدف

پیشرفت علمی در قلمرو علوم انسانی اسلامی

برای تحقق اهداف فوق، نخستین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی با حضور و

همراهی تحسین برانگیز پژوهشگران حوزوی و دانشگاهی، در ۱۳۹۱/۲/۳۱ با همکاری

مراکز ذیل برگزار گردید:

مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدا، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی

ایران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، جامعه المصطفی (ص) العالمیه، مؤسسه

پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، دانشگاه

عالی دفاع ملی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، دانشگاه امام صادق (ع)،

مرکز مطالعات و همکاری‌های علمی بین‌المللی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی،

مرکز تحقیقات سیاست‌های علمی کشور، دانشگاه مفید، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه

صنعتی شریف، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی؛ پژوهشگاه علوم و حیاتی معارج، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، فرهنگستان علوم اسلامی قم، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دانشگاه معارف اسلامی، دانشگاه شاهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دانشگاه سوره، دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، پژوهشکده باقرالعلوم (ع)، حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی (معاونت پژوهش و آموزش)، مرکز مطالعات فرهنگی سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، معاونت پژوهشی و آموزشی سازمان تبلیغات اسلامی، مرکز تحقیقات سازمان صداوسیما، شبکه تحلیلگران تکنولوژی ایران (ایتان)، بنیاد پژوهش‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، شبکه چهار سیما، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، دانشگاه ادیان و مذاهب، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و مرکز هم‌اندیشی استادان و نخبگان دانشگاهی.

در گام نخست، پس از طراحی و سامان‌دهی ارکان کنگره، فراخوان عمومی با هدف دعوت از هم‌پژوهشگران و اساتید حوزه و دانشگاه برای نوشتن مقالات بر محور موضوعات ذیل منتشر گردید:

- ۱) نقد علوم انسانی متداول
- ۲) معنا، ماهیت و شاخصه‌های علوم انسانی اسلامی
- ۳) مبانی و فلسفه علوم انسانی اسلامی
- ۴) روش‌شناسی علوم انسانی اسلامی
- ۵) پیشینه علوم انسانی اسلامی
- ۶) رویکردها، دیدگاه‌ها، ایده‌ها و نظریه‌های مطرح در علوم انسانی اسلامی
- ۷) زمینه‌ها و موانع کاربردی کردن علوم انسانی اسلامی
- ۸) بررسی وضعیت کنونی علوم انسانی اسلامی (پیشرفت، رکورد یا انحطاط) در کشورهای مختلف اسلامی
- ۹) نهادهای علمی متناسب با تولید و آموزش علوم انسانی اسلامی (دانشگاه اسلامی و غیره)
- ۱۰) علوم انسانی اسلامی و دگرگونی در طبقه‌بندی علوم به‌طور عام و علوم انسانی

به طور خاص

(۱۱) آسیب شناسی علوم انسانی اسلامی

(۱۲) نقش علوم انسانی اسلامی در پیشرفت اسلامی

در آغاز کار، آخرین فرصت ارسال چکیده مقالات ۳۱ شهریور ۱۳۹۰ اعلام شده بود که به دلیل استقبال کم نظیر پژوهشگران این فرصت در دو مرحله به ۳۰ مهرماه و ۳۰ آبان ماه تمدید گردید. سرانجام ۶۳۷ چکیده مقاله و ۴۰۹ مقاله به دبیرخانه کنگره ارسال گردید که در نوع خود کم نظیر بوده است. ۶۲ مقاله از این مجموعه‌ی مقالات خارجی و داخلی حائز امتیاز ارائه در کنگره گردید. هدف اصلی از بعد بین المللی کنگره نیز ایجاد ظرفیت مناسب برای تعامل علمی داخل کشور با خارج، به ویژه جهان اسلام است. این وظیفه با مدیریت تحسین برانگیز جناب آقای دکتر دوستدار به عنوان رئیس کمیته بین الملل کنگره و همکارانشان در مرکز همکاری‌های علمی بین المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و نیز همکاری مراکزی که در کشور مسئولیت‌های بین المللی داشتند، به ویژه دانشگاه بین المللی المصطفی (ص) انجام پذیرفت.

در بُعد بین المللی کنگره، علاوه بر دستیابی به مقالات خارجی و حضور و ارائه آنها در کمیسیون‌های تخصصی کنگره، دو نشست تخصصی با حضور اندیشمندان داخلی و میهمانان خارجی نیز پیش‌بینی گردید. نشست نخست که بیشتر با هدف یک معارفه‌ی علمی متقابل طراحی شده بود، در ۹۱/۲/۳۰ به مدت چهار ساعت با حضور و گفتگوی علمی میهمانان خارجی و برخی از متفکران داخلی، با محوریت موضوع کنگره، برگزار گردید. نشست دوم که در حقیقت نشست اصلی ویژه رویکرد بین المللی کنگره بود، طی یک روز با ارائه مقالات میهمانان خارجی و پژوهشگران داخلی، با مدیریت و میزبانی مؤسسه آموزش و پژوهشی امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) و با سخنرانی پر محتوای علامه مصباح یزدی و ارائه شش مقاله به زبان انگلیسی، در روز دوم خرداد ماه در قم برگزار گردید.

گام چهارم، تشکیل کمیسیون‌های تخصصی به شرح ذیل بود:

کمیته‌ی علمی کنگره ابتدا در قالب ده کمیسیون تخصصی، هر یک با مدیریت یکی از مراکز علمی معتبر، شروع به کار نمود و در روز برگزاری کنگره، عملیات کمیسیون به شرح ذیل تشکیل گردید:

۱. کمیسیون فلسفه و روش‌شناسی علوم انسانی اسلامی، با مدیریت مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدا و با همکاری پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

۲. کمیسیون نقد علوم انسانی متداول، با مدیریت مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رضوان الله تعالی علیه.

۳. کمیسیون نظریه‌های ممتاز در علوم انسانی اسلامی، با مدیریت پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

۴. کمیسیون رویکردهای رایج به علوم انسانی اسلامی در جهان اسلام، با مدیریت دانشگاه بین‌المللی المصطفی (ص).

۵. کمیسیون کاربردی‌سازی علوم انسانی اسلامی، با مدیریت دانشگاه عالی دفاع ملی.

۶. کمیسیون طبقه‌بندی علوم، با مدیریت بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی. کمیسیون هفتم نیز با عنوان «پیوندهای علوم انسانی و طبیعی با رویکرد اسلامی» با محوریت و مدیریت دانشگاه صنعتی شریف طراحی گردید، اما به خاطر پیگیری دیر هنگام نتیجه نداد و بنا شد که برای کنگره‌های بعدی فعال شود.

گام پنجم، تعیین «جایزه جهانی علوم انسانی اسلامی» در جلسات شورای سیاست‌گذاری بود که مقرر گردید هر ساله - همزمان با برگزاری کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی - به برترین نظریه و نوآوری علمی، از میان جدیدترین نظریات ارائه شده در جهان در قلمرو علوم انسانی اسلامی اعطا گردد.

گام ششم، در پنجمین جلسه شورای سیاست‌گذاری کنگره - که در مشهد مقدس تشکیل گردید - برداشته شد. در این جلسه، ضمن تصویب تشکیل دبیرخانه دائمی کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی، مصوب شد به دلیل اهمیت و ضرورت بهره‌مندی این کنگره از تجربیات و ارتباطات جامع، جناب حجت الاسلام والمسلمین غلامی، ریاست

شورای سیاست‌گذاری دبیرخانه دائمی را بر عهده گیرند و که محل دبیرخانه دائمی نیز مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا باشد.

گام هفتم، براساس یک برنامه‌ریزی و پیگیری جدی صورت گرفت و آن، انتشار اولین شماره از فصلنامه صدرا در قالب دو جلد، به عنوان ویژه‌نامه کنگره، بود. البته فصلنامه رسالت ویژه خود را جریان‌سازی فرهنگی برای افزایش عقلانیت اسلامی در جامعه، با تولید و ترویج علوم انسانی اسلامی، تعریف کرده است. با توجه به اینکه فصلنامه از محدودیت‌های متعارف مجلات آکادمیک برخوردار نیست، از همه پژوهشگران برای انجام این مسئولیت استمداد می‌جوییم.

گام هشتم، برنامه‌سازی تلویزیونی بود که با هماهنگی مدیران شبکه چهارم سیما، میزگردهایی با عنوان «پگاه تحول» که با حضور اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی تشکیل می‌شد، طراحی، اجرا و از شبکه پخش گردید.

و اما چند تشکر:

ابتدا باید از حضور و همراهی ارزشمند و کم‌نظیر همه پژوهشگران و اساتید ارجمند در همه مراحل انجام کار، به ویژه حضور پرشکوه و معنادار در مراسم کنگره سپاس‌گزاری کنم. البته سپاس حقیقی پاداشی است که باید برای انجام هر عمل صالحی از خدای بزرگ انتظار داشته باشیم. سپاس و تشکر ویژه را به حضور حضرت آیت الله علامه مصباح یزدی تقدیم می‌کنم که در جایگاه شایسته جانشینی علامه طباطبایی و استاد مطهری (رضوان الله تعالی علیهما) با سخنانی پر محتوا در اختتامیه و نشست بین‌المللی قم، به محافل ما رونقی زائد الوصف بخشیدند.

از آیت الله املی لاریجانی که علاوه بر جایگاه منصب ریاست قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران، دارای شخصیت و جایگاه معتبر علمی می‌باشند و با سخنان ارزشمند خود در مراسم افتتاحیه، به این نشست اعتبار والایی بخشیدند، نیز تشکر می‌کنیم.

فاضل ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین رضا غلامی رئیس محترم مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا و رئیس محترم شورای سیاست‌گذاری اولین

کنگره، مثل دو همایش قبلی با تدبیر شایسته خود مدیریت راهبردی کنگره را به نحو تحسین برانگیزی به انجام رساندند.

به طور ویژه از همه پژوهشگران، اساتید معزز حوزه و دانشگاه که در همه مراحل انجام کار از جمله گفتمان‌سازی، تهیه مقالات و ارزیابی مقالات و شرکت در جلسات با ما همکاری کردند، سپاس گزاریم. در این قسمت سپاس ویژه خود را به اعضای بزرگوار کمیته علمی کنگره، حجج اسلام آقایان دکتر عبدالحسین خسروپناه، سید احمد رهنمایی، رضا غلامی، محسن ملک افضلی، علی رضا قائمی‌نیا، سید حمیدرضا حسنی و آقایان دکتر عباس چهاردولی، امیر سلمانی رحیمی و حسین کلباسی که زحمات زیادی را متحمل شدند، تقدیم می‌کنیم.

از همه دستگاه‌ها و مراکز علمی همکار - هر چند خود صاحب کار بوده‌اند - به اندازه مسئولیتی که متوجه ماست سپاسگزاری می‌کنیم و برخی از عدم همکاری‌های تعداد محدودی از این مراکز را با حسن ظن به شرایط خاص آنان مربوط می‌دانیم و به گلابه‌های پنهانی اکتفا می‌کنیم.

در این میانه بر ما لازم است تا از مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) که همکاری ممتازی با دبیرخانه داشته است، به صورت ویژه تشکر کنیم. از مجموعه همکاران اجرایی آقایان حمید مقدسی، یوسف بهرخ، مجید الماسی، فرهاد مهتاب، شکرالله یوسفی، هادی غلامی، سید مهدی حسینی و سید مهدی موسوی که با تلاش مؤثر خویش به ویژه در روزهای برگزاری همایش در به سرانجام مطلوب رساندن کار مدد رساندند و همچنین از آقای محمدحسن مقیسه که زحمت نظارت بر گروه ویراستاری این مجموعه را، در قامت سرویراستار کشیده‌اند، سپاس گزارم. برای یادآوری مجدد مسئولیت همه ما این مقدمه را با جملاتی از مقتدای حکیم انقلاب اسلامی پایان می‌دهم:

علوم انسانی [فعلی] ما بر مبادی و مبانی متعارض با مبانی قرآنی و اسلامی بنا شده است. علوم انسانی غرب مبتنی بر جهان‌بینی دیگر است؛ مبتنی بر فهم دیگری از عالم

آفرینش است و غالباً مبتنی بر نگاه مادی است. این نگاه، نگاه غلطی است؛ این مبنا، مبنای غلطی است. این علوم انسانی را ما به صورت ترجمه‌ای، بدون اینکه اجازه بدهیم هرگونه فکر تحقیقی اسلامی در آن راه پیدا کند، می‌آوریم در دانشگاه‌های خودمان و این‌ها را در بخش‌های مختلف تعلیم می‌دهیم؛ در حالی که ریشه و پایه و اساس علوم انسانی را باید در قرآن کریم جستجو و پیدا کرد. اگر این شد، آن وقت متفکرین و پژوهندگان و صاحب‌نظران در علوم مختلف انسانی می‌توانند بر این پایه و اساس بناهای رفیعی را ایجاد کنند. آن وقت می‌توانند از پیشرفت‌های دیگران، غربی‌ها و کسانی که در علوم انسانی پیشرفت داشتند، استفاده هم بکنند، لکن مبنا باید مبنای قرآنی باشد. (بیانات در دیدار جمعی از بانوان قرآن‌پژوه کشور ۱۳۸۸/۷/۲۸)

بمنه و کرمه
عطاء الله رفیعی آتانی
دبیر علمی کنگره

فهرست مطالب

۲۱

رویکرد تفهیمی در علوم اجتماعی از دیدگاه فلاسفه اسلامی
فاسمه ابراهیمی نهر

۴۹

تقریر بر غایت گرایانه از علم دینی (و علوم انسانی اسلامی) با تکیه بر اندیشه‌های استاد مطهری
علمی‌اشعری حسن‌الدان

۷۷

علوم انسانی اسلامی به مثابه کاشف عقلانیت اسلامی
عطاءالله رفیعی آناقی

۹۷

اعتبارسنجی تاریخ پژوهی متداول اسلامی، مبتنی بر قرآن و حدیث و اصول کلامی
شیعی، مطالعه‌ی موردی: سیردهی ابن اسحاق
انسان روشن بین

۱۱۹

چگونگی باز تولید فلسفه‌های علوم انسانی با تکیه بر فلسفه اسلامی
حسن سوزنجی

- ۱۶۷ تأملی بر روش‌شناسی در علوم انسانی
مؤلفان: مسکین‌خواه، قاسمی، قاسمی، افشاری، عباسی
- ۱۹۵ هستی‌شناسی اجتماعی در تفکر علامه شهید مطهری
نویسنده: کشاورز زعفرانی، زاهد غفاری، همشعین، مهدی جلیلی
- ۲۲۷ معرفت‌شناسی اجتماعی در تفکر علامه شهید مطهری
نویسنده: کشاورز زعفرانی، زاهد غفاری، همشعین، مهدی جلیلی
- ۲۵۹ انحلال مسئله علم دینی در دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی
نویسنده: سعید محمدنقی، موحّد ابضی
- ۲۸۱ اصول و مبانی روش‌شناسی اجتماعی در قرآن
نویسنده: قاسمی، عباسی
- ۳۱۵ تأثیر مبانی جهان‌بینی و انسان‌شناختی بر علوم انسانی با تأکید بر دانش اقتصاد
نویسنده: حواد ابروانی
- ۳۵۵ اومانیزم و تنویر، مطالعه‌ی تطبیقی در روش‌شناسی و مفهوم
نویسنده: شیرین آزادی، عباسی
- ۳۸۷ مقایسه‌ای میان انسان‌شناسی فلسفی عرفانی اسلامی با انسان‌شناسی پست‌مدرن و
تأثیر آن در فلسفه اخلاق
نویسنده: سید مهدی بیابانکی
- ۴۱۱ رویکرد میان‌رشته‌ای و امکان تولید دانش بومی در علوم انسانی
نویسنده: رحمان نازمان، عباسی

**مجموعه مقالات
نخستین کنگره بین‌المللی
علوم انسانی اسلامی**

**کمیسیون تخصصی فلسفه و روش‌شناسی
علوم انسانی اسلامی**

bookroom.ir

فهرست مطالب

۷

نقش باستان‌شناسی دوران اسلامی
در تحقق اهداف تحول در علوم انسانی
عابدین نقوی

۲۵

هم‌ذهنی انتقادی و رئالیسم انتقادی به‌عنوان راهی برای تلفیق پوزیتیویسم و
هرمتوتیک: بحثی در روش‌شناسی علوم انسانی مدرن
محمدعلی یوانیسی

۵۳

معرفت‌شناسی باور دینی از دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی
کمال حاجبانی

۸۱

«فطرت»، سرشیت «روش در روش» آدمی در علوم انسانی - اسلامی و در هرگونه علمی
ابراهیم دادجو

۱۲۳

علوم انسانی اسلامی و فرصت عرضه جهانی معنا
ابراهیم سلیمی کوچی

۱۳۹

روش‌شناسی شناخت اجتماعی در اسلام (با محوریت نهج البلاغه)
زهرا صالحی

۱۶۱

مقایسه رویکرد انسان‌شناختی فارابی و ابن‌خلدون
محسن صبوریان

۱۷۷

تبیین منابع معرفت‌شناختی اسلام و بررسی نقش آن‌ها در اسلامی‌سازی علوم به منظور
عملیاتی نمودن اندیشه‌های امام خمینی (ره) در زمینه اسلامی کردن دانشگاه‌ها
اکبر رهنما، سید علی‌رضا صفوی

۲۱۱

علم دینی: چیستی و امکان
سید محمد طباطبائی

۲۳۹

الگوی تأسیس علوم انسانی اسلامی
مهدی عبداللہی

۲۷۵

نگاهی به تحول جنبه‌های هستی‌شناختی آینده ذیل آموزه‌های اسلام
سید علی‌اکبر عظیمی، غلام‌رضا پهلوی

۲۹۵

از تقابل علم و دین تا تعامل عقل و نقل!
عباس فتحیه

۳۲۱

درآمدی بر روش‌شناسی تاریخی و فلسفه تاریخ در تاریخ‌نگاری ایرانی اسلامی
عباس قدیمی قیداری

۳۴۳

درآمدی بر روش‌شناسی تاریخ فکر با تکیه بر مطالعات شیعه‌شناسی
سید محمدهادی گرامی، محمد قندهاری

۳۹۵

روش‌شناسی منطبق موقعیت رهیافتی کارآمد برای علوم انسانی و اجتماعی
عزیم معززاده

۴۲۳

میانی‌ایتنای علوم انسانی بر متون دینی
علی نصیری

مجموعه مقالات
نخستین کنگره بین‌المللی
علوم انسانی اسلامی

کمیسیون تخصصی کاربردی سازی
علوم انسانی اسلامی

فهرست مطالب

نقش مفهوم غایت‌مندی در تعیین ملاک ناپه‌ن‌جاری در روان‌شناسی مبتنی بر نگرش ماده‌گرایی و بر مبنای رویکرد اسلامی به انسان و هستی
فریبرز باقری

۶۹ مطالعات پسا استعماری: عرصه‌ای برای علوم انسانی بومی
سعید صدرالدین موسوی، مسعود درودی

۱۰۳ اسلام و سرمایه اجتماعی
علی افسری

۱۲۷ شک سه گانه (مسیر تمدن سازی، موانع آن و چگونگی آینده)
محمد جواد ایمانی خوشنخو

۱۴۵ مقایسه تطبیقی نظریه‌های شاخص در تعریف چیستی هنر اسلامی
محمد جواد مهدوی نژاد، الهه ایمانی

۱۶۹ بازاریابی با رویکردی اسلامی، بازنگری تئوری آمیخته بازاریابی
منیجه بحرینی زاده، احمد الله یاری یوزنجانی

۱۹۷ کاربردی عملیاتی در کاربردی سازی علوم انسانی اسلامی «ارائه الگوی مهندسی فرهنگی راهبردی با رویکرد سیستمی بر مبنای اندیشه‌های راهبردی مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)»
تیباس چهارمادولی

۲۳۵ بررسی اخلاقیات بازاریابی با رویکرد اسلامی
منیجه بحرینی زاده، مسعود حراقی

۲۶۱ جایگاه «رویکرد اسلامی» به معماری در ایران معاصر (۱۳۸۹-۱۳۷۰)
محمد جواد مهدوی نژاد، فهیمه دهقانی، بهار برومند

۲۷۹ اخبات، معیار زیربنایی در سنجش ایمان: مطالعه مقدماتی
سعید صدرالدین موسوی، مسعود درودی

۳۰۷

مبانی روان‌شناختی و جامعه‌شناختی معروف و منکر با استناد به مفاهیم قرآنی (طرحی نو در جهت تولید علوم انسانی مبتنی بر معارف اسلامی)
سید سعید زاهد

۳۳۱

از پارادایم (الگوواره) تا پراگما (عمل): نگاهی به الزامات فلسفی - مدیریتی طرح الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
احسان سلطانی‌فر

۳۵۹

پارادایم (الگوواره) مدیریت متعالیه: رهیافتی از حکمت صدرای طرح یک الگوی مدیریت اسلامی ایرانی
احسان سلطانی‌فر

۳۹۵

تدوین یک‌صد مؤلفه مدیریت آموزشی براساس آموزه‌های اسلامی
جاوید شورچی کلنگدري، محمود حقانی، پریش جعفری، محمد نیرو

۴۲۷

لزوم توجه به حوزه‌های دارای مزیت نسبی در تولید و آموزش علوم انسانی اسلامی با تأکید بر حوزه مطالعات انقلاب اسلامی
زاهد غفاری هاشجین، هاجر صادقیان

۴۵۱

روش تحقیق در آثار جغرافیدانان جهان اسلام و پارادایم‌های جغرافیایی
شهاب قهرمانی

۴۶۵

لزوم تحول در علوم انسانی در حوزه مدیریت راهبردی از منظر اسلام
معصومه مقیمی فیروزآباد، عباس عباس‌پور

۴۹۳

انگاره‌های راهبردی برای نظام جمهوری اسلامی جهت نیل به سمت «علم دینی» براساس الگوی «تعمیق شناخت و نقد علم و گفتگوی روشمند علم و دین»
عزیز نجف‌پور، فاطمه گیتی‌پسند

۵۰۷

تبیین جایگاه علوم انسانی اسلامی در ترسیم فضای شهری متناسب با الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
محمد نقی‌زاده

**مجموعه مقالات
نخستین کنگره بین‌المللی
علوم انسانی اسلامی**

کمیسیون تخصصی نقد علوم انسانی متداول

bookroom.ir

فهرست مطالب

- ۷ نقد علوم انسانی متداول
قاسم برحان
- ۴۷ نقدی منطقی بر مبانی تجربه‌گرایی در علوم انسانی
علی مصباح
- ۷۳ تعلیم و تربیت از منظر نظریه اسلامی عمل در چالش با رویکرد رفتارگرایانه
زهرا اشعری، هاجر السادات قاسمی
- ۱۰۱ امکان و ضرورت علم دینی: نقدی بر رویکرد علمی رایج در غرب
بر اساس مبانی فکری استاد علامه طباطبایی «ره»
نونا مؤمنی، رضا اکبریان
- ۱۲۱ رویکرد معرفتی فلسفی به بنیادهای سکولاریستی علوم انسانی
مهدی اسدی
- ۱۵۵ دانشگاه و تولید علم؛ ضرورت‌ها و موانع ساختاری
علی باقری دولت‌آبادی، سعیده انفعالی
- ۱۸۷ آسیب‌شناسی علوم انسانی اسلامی در فضای فناوری اطلاعات محور
حسین رضا ایمانی‌فر
- ۲۱۵ بحران «ارزش» در علوم اجتماعی و پیامدهای آن (مقدمه‌ای بر ضرورت تحول در علوم اجتماعی
مدرن): تبیین بحران ارزش‌ها در دو معنای متفاوت یکی و اخلاقی آن با استفاده از اندیشه ماکس وبر
محمد حسین بادامچی
- ۲۵۱ رد پای صهیونیسم در منابع روان‌شناسی:
با تأکید بر کتاب روان‌شناسی رشد، نوشته لورا. ای. برگ و نقد آن
ایمان فرج‌الله جعفی، بهمن ساکی
- ۲۷۱ شناخت آبه‌ای، حلقه مفقوده فلسفه علم در غرب
علی حاج محمدی

۳۰۵

کدام روش، کدام انسان: شناخت انسان از طریق بررسی روش‌های تربیتی اسلام
فریده سادات حسینی، سیده عاطفه قرشی

۳۳۹

نقد نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی متداول و مقایسه با رویکرد اسلامی
عاطفه حیرت، فاطمه بهرامی

۳۷۱

کنکاشی پیرامون برخی سوءبرداشت‌ها در خصوص تحول در علوم انسانی
محمد دهداری

۴۱۳

بررسی فصل مقوم انسانیت بر اساس آموزه‌های قرآن و عترت
علی محمدی آشنانی، محمد علی دولت

۴۴۱

سیطره یافتگی نظری غرب و گسیختگی تولید دانش روابط بین‌الملل در گفتمان ایرانی - اسلامی
محمد جواد رنجکش، حمید رضا کشاورز

۴۷۱

سبب‌شناسی شکاکیت فلسفی در روان‌شناسی متداول
حسین روح‌الهی، طیبه پایندان، محمد حسن طالبیان

۴۹۵

آسیب‌های روش‌شناختی در علوم انسانی و آثار آن
ابوالفضل ساجدی

۵۱۹

نقدی بر علوم انسانی؛ واکاوی نظر اسلام در ماهیت علم و انسان
اکبر ساجدی

۵۵۷

مسیر تبدیل علوم انسانی اسلامی به یک جریان علمی بالنده، پایدار و اثرگذار در جهان:
درس آموزی از جریان‌های علمی موفق و ناموفق در تاریخ معاصر علوم انسانی در غرب
مسعودشاندنام

۵۸۷

جایگاه نظریه پردازی دینی روابط بین‌الملل در جغرافیای علوم
مجتبی عبدخدایی

۶۲۱

نسبیت معرفت دینی از منظر قرآن کریم
محمد حسن موحدی ساوجی

**مجموعه مقالات
نخستین کنگره بین‌المللی
علوم انسانی اسلامی**

**کمیسیون‌های تخصصی رویکردهای رایج،
مدیریت تحول، نظریه‌های ممتاز در
علوم انسانی اسلامی**

فهرست مطالب

کمیسیون تخصصی رویکردهای رایج به علوم انسانی اسلامی در جهان اسلام

- ۱۱ بررسی انتقادی رویکرد حسن حنفی در علوم انسانی و اسلامی
نصرالله افغانی
- ۴۳ بررسی رویکرد طه عبدالرحمن در اسلامی سازی علوم انسانی
هادی بیگی ملک آباد
- ۸۱ معنایابی علوم انسانی اسلامی در گفتمان های اسلام گرای معاصر
حسن ناصر خاکی، نجمه نجم
- ۱۲۱ روش علمی دکتر محمود بستانی (ره) در اسلامی کردن علوم انسانی
سید محمد کاظم حکیم
- ۱۴۳ علم دینی در ایران
حسین سوزنجی

کمیسیون تخصصی
مدیریت تحول در علوم انسانی اسلامی

- ۲۰۳ پارادایم نوین تقسیم علوم در ایران
غلامرضا جلالی
- ۲۲۱ فرایند اجرایی «تولید علوم انسانی اسلامی» از منظر مقام معظم رهبری
حسین حمیدریپور
- ۲۶۹ تولید علوم انسانی اسلامی براساس باز تعریف دانشگاه اسلامی
فرزانه شکری - عنبر شکری
استاندار آ. آر. دی. ای. و بازنمایی شبکه دانش بافت انتشارات اسلامی:
لزوم بازنگری و بومی سازی
سید مهدی قنابری
- ۲۸۹ دانشگاه اسلامی و شاخصه‌های آن از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)
مریم محسنی
- ۳۰۹ بررسی چالش‌ها و نارسایی‌های تولید دانش و آموزش عالی در حوزه‌ی علوم انسانی در ایران
الهه ودودی
- ۳۴۵ الگویی نوین در مدیریت دانش انسانی - اسلامی
محمدهادی یعقوب‌نژاد
- ۳۸۳ طبقه‌بندی علوم و چالش‌های فرارو
محمدهادی یعقوب‌نژاد
- ۴۲۵

کمیسیون تخصصی
نظریه‌های ممتاز در علوم انسانی اسلامی

۴۴۹

درآمدی بر نظریه حقوقی اسلام

محمود حکمت‌نیا، مهدی معلی، سید محمدحسین کاظمینی

۴۹۷

مدل نهایی کاربردی‌سازی علوم انسانی اسلامی در حوزه مدیریت مدلی بومی

علی رضائیان

۵۳۱

نقش آموزه‌های اسلامی در علوم انسانی و اجتماعی با نظریه امکان جامعه‌شناسی اسلامی

قدرت‌الله قربانی

۵۵۵

واکاوی تحول در نظریه‌های تربیت اسلامی بعد از انقلاب اسلامی

سید جواد فندیلی، مرضیه عالی

۵۷۵

بررسی و نقد رویکردها به فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

محمد آصف محسنی (حکمت)

۶۱۷

اقتصاد اسلامی چگونه امکان‌پذیر است؟

عبدالحمید معرفتی

۶۳۹

روش‌شناسی نظریات علمی اقتصاد اسلامی

حسن آقائطری